

robert
fulghum

OHŇOSTROJENÍ

ARGO

ARGO

robert
fulghum

OHŇOSTROJENÍ

Přeložili Lenka Fárová a Jiří Hrubý

Czech edition © Argo, 2020
Copyright © Robert L. Fulghum, 2020
Translation © Lenka Fárová a Jiří Hrubý, 2020
Cover © Jana Vahalíková
ISBN 978-80-257-3263-2 (váz.)
ISBN 978-80-257-3296-0 (e-kniha)

PRO ZAČÁTEK...

Pojďte se mnou.

Postačí, když si s sebou vezmete představivost.

Sedněte si ke krbu ve Warren House Inn, v nejnvýše položeném hostinci na jihozápadě Anglie, v národním parku Dartmoor, rozsáhlém vřesovišti v hrabství Devon.

Kraj je to drsný: lesy, řeky, močály a *tory* (skalní útvary). Pěšiny se vinou údolími, kde jsou neolitické hroby, kamenné kruhy z doby bronzové a opuštěné středověké statky.

Je to tu sice divoké, odlehlé a nádherné, ale my jsme tady kvůli ohni...

V krbu hostince Warren House oheň nepřetržitě hoří už přes sto sedmdesát pět let – hoří ve dne v noci, v zimě i v létě už od roku 1845.

Vypráví se tu, že oheň přenesli z původního hostince přes silnici, kde hořel snad od nepaměti.

Co trvá, je třeba udržovat, a o tento konkrétní oheň pečovaly celé generace pečlivých příkládačů.

Oheň vítal horníky, zemědělce, pastevce i pocestné.

A taky mě, jednoho deštivého večera koncem podzimu.

A teď vítám já vás. Představte si...

Pojďte blíž. Přitáhněte si židli.

Sedněte si. Chopte se půllitru piva.

Dívejte se do ohně...

A já budu vyprávět.

Lidé se u ohňů scházejí už tisíce let.
A celá staletí lidem svět osvětloval jedině oheň.

Na začátku byla Země žhavá roztavená koule.
Všechno, co nás dnes obklopuje, se kdysi zrodilo z ohně.
A filosofové se jednu dobu domnívali,
že veškerou hmotu tvoří oheň, země, vzduch a voda.
Oheň byl základní proměňující živel.
Je jím dodnes.

Oheň je zároveň metafora; je to poetický prst, který ukazuje
na funkci mozku, totiž na aktivní myšlení, vášnivou energii,
na lásku a nadšení a představivost.
To vše je podstata bohatého života.

A takový oheň v sobě hodlám udržovat, dokud budu žít, dýchat
a myslet.

Má-li můj život dobře hořet, musím aktivně vyhledávat myšlenky,
zážitky a podněty. Pak se budou mé úvahy
dobře spalovat a výsledek toho procesu budu moct předávat ostat-
ním, aby
i oni měli palivo do svých vnitřních kamínek.

Takže. Představte si, že jsme si v hostinci Warren House ke krbu
přisunuli dvě staré židle s látkovým opěradlem.
Podělím se s vámi o své myšlenky.

Je temný a hodně větrný večer...

O čem budeme mluvit?

*Mě nejvíc zajímají nejzjevnější stránky
života, ty, které máme nejvíc po ruce.*

*Když si všimnu nějakého provázku a zatáhnu, nejednou je z něj
vlastně šňůra, která vede k něčemu širšímu a hlubšímu.*

Tak třeba sedíme na židlích.

Něco tak normálního a obyčejného.

Tak proč nezačít právě odsud?

ŽIDLE

Mám židli.

Představuje můj prostor, útočiště, svatyni.

Není to jen židle, ale spíš existenciální středobod mé každodennosti.

Neuplyne jediný den, abych na té židli aspoň nějakou dobu nestrávil.

Svým způsobem je ta židle posvátná.

Po snídani si беру kávu, abych si ji vypil na té židli, která je ze všech židlí v domě nejvíc moje. Je to spíš sklápěcí křeslo, čalouněné a potažené hnědou kůží. Má i nastavitelnou opěrku pro nohy.

Právě v něm si nejvíc čtu. A lze ho sklopit tak, že se v něm dá i zdřímnout.

Každé dopoledne v něm při kávě poslouchám hudbu.

Říkám, že je to *moje židle*, protože na ní nikdo jiný nesedává. Dokonce i když přijde návštěva a je třeba do obýváku donést další židle, stejně si na tu mou nikdy nikdo nesedne. Vlastně by mi to nevadilo

a jedinkrát jsem neřekl „na mou židli si nesedejte“. Stejně to nikdy nikdo neudělal a neudělá. O nevysloveném nikdo nepochybuje: ta židle je zvláštní, je to *osobní židle pána domu*.

Za pěkného počasí se přesouvám na východní verandu a usedám do houpacího křesla.

Je takové rustikální – z ohýbaného dřeva, na kterém zůstala kůra.

Tahle houpací křesla jsou celkem čtyři, ale žádné není *jen moje*.

Líbí se mi to houpání, je to fajn cvičení na nohy i záda. Na houpání je něco primitivně uspokojivého. Když někdy za zimního večera sněží, sedávám v houpacím křesle u krbu. Přemýšlím v něm a oddávám se snění.

Na další židli pravidelně usedám v pracovní k počítači. Tahle židle je opravdu něco. Udělali ji podle originální židle Aeron, která se vyrábí od roku 1994. Tenhle poslední model je ergonomický, založený na rozsáhlém výzkumu anatomie. Má různé páčky a tlačítka, abych si mohl leccos nastavit podle potřeby. Sedátko a opěradlo jsou z pružného nylonu. Židle se otáčí a jezdí. Když se nakloním, židle ten pohyb udělá taky. Je to židle pracovní: jde o to, aby se mi při práci sedělo pohodlně.

Něco velmi podobného se dnes stalo univerzální kancelářskou židlí.

A nejen to – došlo mi, že se na ní skvěle sedí i u jídelního stolu.

Kdysi jsem ve větším domě u velkého stolu míval čtyři takové.

Hosté se napřed trochu divili, ale pak je tohle řešení nadchlo. Díky těm židlím se po večeri rozbíhala pořádná diskuse. Zůstat u stolu bylo tak příjemné. Vedle ergonomických židlí jsou ty obyčejné jídelní tvrdé a nepohodlné.

A proč nedopřát návštěvě pohodlí?

Dále mám několik zelených plastových židlí z jednoho kusu, vylisovaných z formy. Dnes jsou to všude na světě nejlevnější a nejpoužívanější židle. Dají se skládat na sebe, klidně na ně může přšet, jsou

trvanlivé, snadno se myjí a skladují. Jsou úžasně praktické. Mám je po ruce, když v létě pořádám zahradní sešlost.

Jednu zvláštní židli sice nepoužívám každý den, ale určitě často. Vozím v autě kempingové skládací křesílko. Když se mi chce zastavit a pokochat se krásnou krajinou, prostě vystoupím, rozložím si křesílko a vychutnám si to. Díky němu jen tak neprofrčím kolem a nevidím krajinu jenom zběžně okénkem – když bych přitom měl zpomalit, vystoupit, posadit se a pořádně se tam rozhlédnout.

A pak mám ještě na verandě pracovny starý vozík pro invalidy. Tohle dřevěné kolečkové křeslo má proutěné sedátko a opěradlo. Posedím si v něm málokdy, protože je na rozpadnutí.

Ale vlastně je to pěkná starožitnost. Kus nábytku, který je zároveň užitečný a má hezký design. A připomíná mi, že dříve či později zřejmě na něčem takovém skončím. Jako mimino jsem se vozil v kočárku, a až mě nohy neunesou, bude ze mě vozíčkář.

Postupně jsem v životě měl spoustu židlí a křesel. Některé jsem si vybral kvůli designu: například sedací pytle a různá zajímavá umělecká dílka. Všech jsem se nakonec zbavil, protože se do nich obtížně sedalo a ještě hůř se pak vstávalo, anebo to prostě nebyl pohodlný nábytek, i když se po estetické stránce jevil zajímavě.

Stačilo, aby se ze sedacího vaku vysypalo něco plastových kuliček, a byl na zahození.

Po většinu dějin měli židle jen velmi bohatí a mocní: faraoni, králové a generálové. Prostý lid žádné židle neměl a nepoužíval je až do šestnáctého století. Odtud ostatně máme *předsedy* a *předsedající*: jsou to ti, kteří sedí na nějaké mocenské pozici.

Asi čtvrtina lidí ještě ani dnes židli nemá a nepoužívá. Mnohde v Asii, Jižní Americe a Africe lidé sedávají na zemi či na podlaze. Nebo na bobku. Zkusil jsem si to, když jsem žil v Japonsku, ale dlouho jsem to nevydržel.

Od fyziologů víme, že prosedět skoro celý den je zdraví škodlivé. Pokud obyvatelé Západu zrovna nespí, skoro pořád jen sedí na zadku. A vědci tvrdí, že takový člověk má víc neduhů a dožije se kratšího věku. Nejednen zdravotní problém souvisí s nadměrným sezením. Jejich rada zní: „Nesedte tolik.“

Bez židlí by se klidně dalo obejít.

Sedět na bobku je vlastně výhodnější při porodu, vyměšování a také pro svaly dolní části těla.

Jenže Američanům ani Evropanům sedět na bobku moc nejde – máme krátké achilovky, a když si dřepneme, nedokážeme mít chodidla na zemi.

A při náboženské meditaci se používají určité sedací polohy – například lotosová v buddhismu a *vadžrásana* v józe.

Když se v duchu vrátím do dětství, slyším mámin hlas říkat: „Buď, Bobby Lee, zticha a klidně sed.“ Říkala mi to hodně často. Uměl jsem to, ale netěšilo mě to. A tak jsem často usedal (a pak z ní zase vstával) na kuchyňskou židli, která mámě sloužila jako trestná lavice – například když jsem odmlouval.

Klidně sedávám dodnes, ale z tohoto textu je zřejmé, že být zticha se mi moc nedaří.

Ještě poslední postřeh.

Vlastně si nejlépe posedím na houpačce na dětském hřišti: za slunečného letního dne vylétávám k obloze.

A proč tedy nemám houpačku?

Tahle úvaha mě přiměla k nákupu pořádné houpačky pro dospělé.

Proč by ne? Čemu by to vadilo? Proč jsem s tím tak otálel?

Jdi do toho! poručil jsem si.

A opravdu to udělám.

Jenže. Už to takhle stačí.

Tolik jste toho o židlích a sezení ani vědět nechtěli. Právě tak to ale vypadá, když mě zvědavost vyšle na dobrodružnou výpravu za informacemi ohledně něčeho úplně obyčejného. Pořád žívím oheň ve své hlavě. Před koncem tohoto textu přemýšlím, jak jste na tom s různými židlemi a sedacími zvyky vy.

Co bych viděl, kdybych za vámi den či dva všude chodil?

Máte židli, kterou považujete za svou osobní?

To bych rád věděl.

Kdybychom spolu u krbu v hostinci Warren House opravdu seděli, řekl bych teď, že už jsem toho napovídal dost a rád bych se dozvěděl zase něco o vaší židli a vůbec o židlích, které vás v životě provázejí.

Přestávka, abychom se navrátili do reality.

Ovšemže spolu nesedíme u krbu hostince Warren House.

Držíte v ruce knihu, v níž jsou mimo jiné nápady, historiky a příběhy, které mi přinesl život a pobyt na různých místech. V každé kapitole najdete něco z docela pestrého života. V následujícím příběhu vysvětlím, proč se často vydávám na indiánské území v Novém Mexiku a vyhledávám tam zážitky, kterými přživuju oheň ve své hlavě.

VŽDYCKY A POŘÁD

Jmenuje se Maya. Vyslovuje se to Maja, a vlastně nevím, jak to napsat, protože její jazyk nemá psanou podobu a ani jednu knihu a nikdo ho nikdy nezaznamenal.

Jmenuje se *tiwa* (vyslov týwa) a hovoří jím jedině obyvatelé indiánského puebla Taos na severu Nového Mexika.

Když jsem Mayu uviděl, zrovna vyndávala koláče a chleba z venkovní pece.

Nevyfotoграфoval jsem si ji, takže vám obrázek neukážu. V pueblu se jednotliví Indiáni nesmějí fotografovat, pokud je nepožádáte o svolení a nenabídnete za to peníze.

Bylo mi to trapné, styděl jsem se zeptat.

Musíte si tedy Mayu jen představit.

Kromě toho jsem nestál o její fotku, ale o ty koláče a chleba.

Přilákaly mě teplo a vůně Mayiny pece a pečiva.

Napřed jsem ji uviděl zezadu, sehnutá vyndávala upečený chléb dřevěnou lopatou.

Měla na sobě svetry v několika vrstvách a pestrobarevnou deku.

„Dobrý den a šťastný Nový rok,“ řekl jsem.

Otočila ke mně usměvavý hnědý obličej a řekla: „Chcete si koupit koláč?“

„Ano, prosím.“

A tak toho mrazivého rána prvního lednového týdne začalo setkání úžasné Indiánky a hladového Anglosasa.

Předchozího dne se v pueblu konal každoroční Želví tanec; na tuto oslavu Nového roku přijely tisíce Indiánů i turistů.

Dnes ale zela náves puebla prázdnotou; nikde nikdo kromě Mayi a mě.

Pekla, protože den předtím veškeré zboží prodala.

Těžko říct, kolik je vlastně Maye let – něco mezi čtyřiceti a devadesáti –, což platí i o mně.

Byla veselá a činorodá, což někdy platí i o mně.

Přeskočila mezi námi jiskra.

Naskládala si pečivo do koše a pokynula mi, abych šel s ní.

Udělal jsem to moc rád.

(Než vám toho o Maye povím víc, měli byste něco vědět:

Indiánské pueblo Taos se nalézá na severních pláních Nového Mexika ve východní části údolí Rio Grande na úpatí pohoří Sangre de Cristo. Do moderního města Taos je to asi pět kilometrů.

Místní Indiáni tvrdí – a archeologové to potvrzují –, že už tu „Vrboví lidé“ (tak si říkají) žijí nejméně tisíc let.

Pueblo poprvé postavili někdy v letech 1000–1450 a bydlí se v něm přes čtyři staletí. Tím pádem je to nejstarší nepřetržitě osídlená osada ve Spojených státech.

Pueblo Taos bylo zařazeno mezi Národní historické památky a ocitlo se i na seznamu Světového dědictví.

Vlastně je to v rámci USA samostatné území s vlastní samosprávou.

Zdejší Indiáni jsou velmi nezávislí a hlídají si soukromí. Díky tomu se jejich orální tradice nedostává ven; ta tradice ostatně velmi souvisí s náboženstvím.

Hovoří jazykem tiwa, a i ten je dost utajený – předávají si jej z generace na generaci, i když všichni mluví taky anglicky a španělsky.

Puebla jsou z nepálených cihel, vepřovic, tedy ze směsi hlíny, jílu, slámy a vody.

Ovšem vodu na to používají zvláštní – berou ji z potoka vytékajícího z vysokohorského Modrého jezera, které mají za posvátné.

Dnešní osadu stavějí, představují, předělávají a opravují už více než čtyři sta let; přesto dnes puebla vypadají zhruba stejně jako před 450 lety, kdy do této oblasti Španělé z Mexika dorazili poprvé.

Staré pueblo dodnes obývá asi sto padesát lidí a další dvě tisícovky příslušníků kmene jsou roztroušeny po rezervaci, která se rozkládá na čtyřiceti tisících hektarech.

Tradice tu jsou nesmírně silné a ve starém pueblu se žije jako vždycky: mají tu zakázanou tekoucí vodu i elektřinu.

A do většiny puebla návštěvníci zvenku nesmějí.)

Jistě tedy pochopíte, že pro mě byla velká čest, když mě Maya pozvala k sobě do kuchyně.

„Sedněte si,“ vyzvala mě.

Sedl jsem si.

Položila kulatý koláč na prkénko a ukrojila mi z něj trojúhelník.

„Meruňkový,“ řekla. „V létě jsme meruňky natrhali v našich sadech a nasušili si je na zimu. V koláči je taky med od našich včel.“

Jezte,“ řekla.

Jedl jsem.

„A tenhle je třešňový. Z loňských třešní. Jezte.“

Jedl jsem.

„Chcete domácí jablečný mošt, nebo kakao?“

„Obojí.“

Postavila přede mě hrnky, ze kterých se kouřilo, a já řekl: „Ještě o něco vás poprosím. Kdybyste byla tak laskavá.“

„Samozřejmě. Možná nějaký ten chleba. Víte, z koláčů jsem vám dala jen ochutnat. Klidně si je můžete koupit celé.“

„Koupím je, ale napřed mi něco povězte tím vašim jazykem tiwa. Rád bych slyšel, jak zní.“

Maye překvapením povyjelo obočí. Usmála se a spustila.

Nerozuměl jsem jí, ale když spustila proud měkkých slabik doprovázených gesty, bylo jasné, že říká něco milého.

„Nepovím vám, co jsem říkala. Kdybych vám to přeložila, bylo by nám to oběma trapné.“

Zasmála se.

Já taky.

Ticho.

Dál jsem se věnoval koláči a moštu.

Jako by mi požehnala kněžka a byl jsem u nějakého přijímání.

„Víte, já tady žiju,“ přerušila ticho, které mezi námi nastalo.

„V pueblu jsem se narodila a bydlím tu celý život. A přede mnou moji rodiče a prarodiče.“

„A ještě před nimi?“ zeptal jsem se.

Mávla rukou nad hlavou a přes rameno.

„Vždycky a pořád,“ řekla.

A ještě dodala: „Po mně tu budou moje děti a vnoučata, vždycky a pořád.“

„Určitě máte hodně příbuzných.“

„Všichni příslušníci kmene jsou mí příbuzní, moje rodina. Říkáme, že tohle je naše vesnice a my jsme národ. Jsme, co jsme, a úplně to stačí.“

„A jak to bude s pueblem dál?“ zeptal jsem se.

„Jako doteď. Bude tu vždycky a pořád.“